

MIKOŁAJ ŁOZIŃSKI

Kulcsok

1.

A nagyanyám látta az ablakból, hogy a nagyapám összeesik az utcán, és meghal a piros Lada mellett. A kocsikulcs még ott volt a kezében. A nagyanyám a konyhaablakhoz is odament, de onnan is ugyanazt látta, így visszament a szobába.

Leült a kis hokedlire, kicserélte a szemüvegét, és tárcsázott.

– Aranyom – mondta a bátyámnak, – mi újság? Meleg van nálatok? Tudod, azt hiszem, valami baj van a nagyapáddal. Már tíz perce fekszik a ház előtt. Nem, meg se mozdul. Ide tudnál jönni?

Fentről nézte, hogy idegenek hajolnak a volt férje fölé. Lassan befedte a hó az egyenruhát és a rangjeleket. A bőr aktatáska pedig szétnyílt a járdán. Eltörhetett benne egy üveg, mert méz csorgott ki belőle.

Harminc évig voltak házások.

Egyre többen gyűltek össze lent. Eltakarták előle a férfit. Valaki az első emeletre mutatott, nagyapám lakásának koszos ablakaira. A nagyanyám hirtelen hátralépett egyet.

2.

Anyám elővette a bőr aktatáskából az apja után maradt kulcsokat. Zsíros tejeszacskókban voltak, és csomókban álltak. Ragacsos, rozsdás és törött kulcsok.

Rengeteg kulcs, megszámlálhatatlan.

Miért zárt be minden szobát és fiókot? Hogyan lehetne most kinyitni őket? Egymás után illessze anyám a kulcsokat az összes kulcslyukba – az ajtókéba, a bútorokéba, a garázséba, a pincéébe, és a befejezetlen ház záraiba? Az apja éveken át rajzolgatott, és papírokon mutogatta, mi hol lesz. A családnak építette a házat, pedig már rég nem volt családja.

És mi legyen a méhekkal?

– Hát nem felszöktek a legyek a fára? – így beszélt az apja a telefonba, mert biztos volt benne, hogy lehallgatják.

Mikołaj Łoziński, 1980-ban született, a párizsi Sorbonne egyetemen végzett szociológusként, de dolgozott szobafestőként, fényképészként, tolmácként és egy vak pszichoterapeuta asszisztenseként is, akivel összebarátkozott. 2006-ban debütált *Reisefieber* című regényével, melyet német, cseh, magyar, orosz, lett és szlovén nyelvre fordítottak le. A regényt 2007-ben jelölték a NIKE-díjra, illetve elnyerte a Pawie Pióro (2007), a Nagroda Fundacji Kultury (2006) és a Kościelski Alapítvány (2007) díját is. *Bajki dla Idy* (2008) címmel, Ewa Stiasny illusztrációival megjelent, gyerekeknek szóló elbeszélésgyűjteménye 2008-ban az IBBY Dong különdíjasa lett. 2011-ben adta ki *Ksiązka* című regényét.

Anyám nem értette, mitől félt az apja már megint. Ahogy azt sem, mi történt a legyeknek hívott méhekkkel.

Emlékezett rá, hogyan hívta fel az apja egyszer 1968-ban, amikor a húga beadta papírokat, hogy elmehessen Lengyelországból.

– I-be akar menni! – kiabálta.

– Hová?

– I-be, mint Irénbe!

3.

A mentőautó leparkolt, a sziréna elnémult. Az emberek hátráltak kicsit. Az orvos megcsúszott, de nem esett el. A test fölé hajolt, és egy pillanatra teljesen eltakarta nagyanyám elől.

Utoljára a válás és a lakásfelújítás után beszéltek egymással. Majdnem húsz éve. Akkor kapta meg nagyanyám a kulcsokat.

– Köszönöm – mondta erre.

Pedig a férfi egyenlőtlenül és igazságtalanul osztotta fel a lakást. Nem is kellett volna megköszönnie. A nagyanyám még aznap kicseréltette a zárjait, és végre magára csukhatta a saját ajtaját. A nagyapám meg a magáét.

A nagyanyám kihajolt kicsit az ablakon, hátha lát valamit.

Később csak a falon keresztül hallotta és hallgatta a volt férjét. Amikor telefonált. Amikor bekapcsolta a tévét. Amikor nők jöttek hozzá. Az utcán és a lépcsőházban szó nélkül mentek el egymás mellett, nem is néztek egymásra. Legutóbb akkor, amikor a fiatalabb unokájával tett sétából jött hazafelé.

Az orvos ellenőrizte a pulzust a nyaknál, és felemelte ujjával a szemhéjakat.

4.

Egy kulcs a hatodik csomóból végre megfordult a zárban. Anyám bemehetett az apja lakásába. Már csak be kellett lépnie az ajtón.

Elképzelte, hogy ott van bent az apja. Zöld egyenruhában hintázik a széken. Teát iszik, és nem veszi ki a kanalat a fém tartós poharából. Törölgeti a homlokát. Észreveszi a lányát, és egy szürke papírzacskót nyújt felé.

Kimért cukorkát.

De az is lehet, hogy nem vesz észre semmit. A két egymásra helyezett tévét figyel, amiket gyakran egyszerre nézett. Az alsón nemsokára délután öt, a felsőn mindjárt hét. Az alsón fekete-fehér emberek beszélnek lengyelül, a felsőn mások, színesek, oroszul. Nehéz megérteni, hogy mit mondanak, mert a konyhából behallatszik a harmadik készülék.

A falakon az áldozatai.

Mindenhol agancsok függenek – az autós vadászatok trófeái. Az erdőben leeresztett ablak mögül célzott, géppuskából. Ha eltalált egy őzt vagy egy szarvast, a sofőr megállította a Pobedát, ő meg közel ment, és pisztollyal lőtte agyon őket.

Két évvel ezelőtt a sofőrje meglátta a visszapillantó tükörben, hogy eszméletlenül fekszik a hátsó ülésen. A pályaudvarra mentek épp, a barátnője, a moszkvai doktornő elé, akit a volt felesége sohasem ismert meg. A katonai kórház előtti bejárón élesztették újra. Egy napon és

egy éjszakán át volt kómában, de miután felébredt, már nem volt ugyanolyan többé. Egyszer lekurvázta a lányait.

Azóta nem jártam itt – jutott az anyám eszébe, és még nem nyomta le a kilincset.

5.

A nagyanyám kezdett fájni a nyitott ablaknál. Ing volt rajta és mellény. Pár percre elment az ablaktól, és magára vette a gombos rózsaszín kardigánját is. Ezalatt takarhatták le plédde a testet.

A háború után kezdtek elromlani a dolgok.

Visszajöttünk hozzá Lengyelországba, Varsó megmaradt bal partjára. A pályaudvaron várt ránk, egy németek után maradt farkaskutyával. A nevét megváltoztatta, ne legyen olyan nyilvánvaló, hogy ukrán. A bérház csigalépcsőin német foglyok hozták föl a mahagóni szekrényeket, a tölgyasztalokat, az aranyozott pohárszékeket, a tükröket, ágyakat, székeket. Én vigyáztam rá, hogy semmit ne törjenek össze, semmit ne lopjanak el.

Csak ekkor költöztünk össze: ő, én, és a hatéves lányunk.

A szülei is vele jöttek Ukrajnából. Hoztak magukkal egy tehenet, amit kikötöttek a porolóhoz, a szolgálati Opel mellé.

Mindenhonnan sakkfigurákat szedegethettem, ha veszített, és az apja nyert. A leghangosabban viszont az anyjával veszekedett, felmosórongyokat vágta egymáshoz. Még hasonlóan is néztek ki. Magasak voltak, csontosak, nyáron pedig pirosak a naptól.

Aztán megszületett a második lányunk, és átköltöztünk ebbe az elegáns utcába, a szülei meg visszamentek a falujukba a tehénnel együtt.

Nagyanyám nem értette, miért nem viszik el még mindig a testet. Az orvos csak állt és cigarettázott.

6.

Anyám először az újságokat vette észre. Az egész lakás tele volt velük, a padlót is befedték teljesen. Nem lehetett kikerülni őket. Anyám nézte, min is áll, a több mint egy éves híreket és a cipőnyomokat, amiket még az apja hagyott itt.

Mindenütt a Pravda számai hevertek. Anyámnak eszébe jutott, hogy az egyetemen olvasott utoljára oroszul.

– Gépészmérnök magiszter, a lányom – akkoriban így mutatta be mindenkinek. – Ez pedig a vőm, fáradj csak közelebb, ő a filmiskola elsőéves hallgatója, korábban villamosmérnök magiszter volt.

Mulatságosnak tartották az apja büszkeségét, aki a Moszkvai Vezérkari Akadémián végzett, egyébként az általánost sem fejezte be.

De volt-e valaha valaki olyan büszke rám, mint apa?

Amikor ötösrre diplomáztam a vas zónás tisztításából, sofőrrel várt rám. Még az esküvőmre se kaptam annyi vörös rózsát, mint akkor.

Beültem a Podebába, hogy elmenjünk ajándékot venni.

– Mit parancsol, ezredes úr? – kérdezte az áruházi eladónő.

– Egy fehér selyemblúzt – mondta – a Varsói Műszaki Egyetem frissen végzett gépészmérnök magiszterének, a lányomnak.

- Milyen méretben?
- Ilyenben – kacsintott az eladónőre – amilyen az öné.
- Pedig én, a gépészmérnök magiszter, ott álltam mellette.

7.

A cigarettafüst felszállt az emeletre, és a nagyanyám úgy érezte, fojtogatja.

Elintézte nekünk ezt a szép, nagy lakást az egyetlen garázzsal az egész utcában. A biedermeier bútorokat, az állóórákat és a festményeket lifttel lehetett felhozni. A zongorát katonák húzták fel az erkélyen keresztül, nem volt egyszerű.

A csikk leesett a plédre. A nagyanyám figyelte, hogyan hajol érte az orvos, hogyan nyomja el a hóban.

Mindig sokáig dolgozott. Az ajtócsapkodásból tudtuk, hogy hazajött a Közbiztonsági Minisztériumból, aztán meg a Kormányvédelmi Osztályról. Egy ajtót se tudott úgy becsukni, hogy ne ébredjen fel mindenki rá. A sötétben kereste a kutyát – a négy lábon álló lyukas deszkát –, amivel lehúzhatta volna a csizmáját. Hová tettétek azt az átkozott kutyát?

Már sötétedett, de a nagyanyám nem kapcsolt villanyt. Nemsokára úgylis felgyulladnak az utcai lámpák.

Amikor veszekedtek, a nagyanyám szinte fel sem emelte a hangját. A tányérokat pedig a sarokba dobálta, hogy később majd könnyebb legyen feltakarítani. Egyszer mentek csak közösen nyaralni – a tengerhez. Aztán mindig külön-külön. A nagyapám legtöbbször Csehszlovákiába utazott, a Karlovy Vary-i szanatóriumba. Bata cipőket hozott haza mindig, bőrröndöket tele női cipőkkel.

Nagyanyám pedig minél több cipőt kapott, annál jobban gyűlölte nagyapámat.

TURI TÍMEA fordítása